مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی
+

پښتو ژباړه: رحمت آریا ۲۰۲۴/۰۵/۱۱

د پادشاه میلیندا

پوښتنې

۶ برخه

ملیندا پوه په کومه ژبه لیکل شوی ، په پالي که پښتو؟

د چیني بودستي ترمونو په دکشنرۍ کې د پالي ژبې په اړه لولو :

Pali, considered by "southern"Buddhists to be the languge of Magadha, i.e. Magadi Parkrit, spoken by Sakyamuni: their Tripitaka is written in it. It is closely allied to Sanskrit, but phonetically decayed and grammatically degenerate. *(A DICTIONARY OF CHINESE BUDDHIST TERMS , P148)*

ځینې پوهان د پالي ژبې تړاو له (پال) سره هم ښیي مانا دا چې دوی وایي » د پال لفظ په هندي ژبه کې ډېــرپخواني لفظ دی، چې مانا یې کوند او تولنــهٔ ده، په سانسکریت کې هم (پال) هغه دیوال ته وایی چې د سرپناه په لامل ئـې جوړوي، هندوان پرباغچې او تالاب باندې دیوال ته هم پال وایي[1] «.

د پالي ژبې په اړه ډېــرې خبرې شته ان چې یو شــمـــېـــر لا دا هم وایي چې دا ژبه نــهٔ ده بلکې یو لړمتنونــه ول چې په دغــهٔ نامــهٔ سره یادېدل، او دا هم ورزیاتوي چې «پالي د ژبې په توګه په پخوانیو لیکنو کې نــهٔ ترسترګو کــېــږي، کومه ژبه چې ترپالي پخوا تدوین شوې ژبه وه، هغه د (Magadhanam Nirutti) په نامــهٔ یادېدله چې د مګد د خلکو ژبه وه، دغه ژبه د بودیزم په لومړیو کې هم د لیکنې او هم د وَینې ژبه وه چې وروسته د اشوکا په زمانه کې یې بدلون وموند او په بله بڼه کاریدله... «

[1] - (مولانا عبدالشکور، تأریخ میوچهتری (اردو) دهلی ، ۱۹۷۴ ، ۲۵۰ مخ).

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

خو خبره بیا هم هغه ده لکه چې زیات شـمـېـر پوهان وایي مګدي او پالي یوه ژبه وه چې د بودایي متنونو او تعلیماتو لپاره کارېـدله. پالي ژبه په خپله له منځه تللي ژبه ده چې ترسانسکریت هم دمخه له منځه لاړه، او لامل یې هم دا وو چې دغه ژبه یوازې د بودایي باور د تبلیغ او ترویج لپاره کارول کـېـدله، هغه هم د شمالي هندوستان او نیپال په شاوخوا کې چې له دغې ساحې دباندې یې نـهٔ نفوذ وو اونـهٔ ویل کـېـده، همدا ده چې کله کله یې خپل هویت هم له لاسه ورکړی، چا مګدي بللې چې د نفوذ ساحه او جغرافیا یې د اوسني بیهار، نیپال او کشـمـېـر له پولې وراندې نـهٔ تله. په علمي لحاظ هم د ژبو د پایښت او پاتیدنګ پرلامل د هغوی د نفوذ اونفوس مسئله ډېـره مهمه ده، هغه ژبې چې د ژبو د تأریخ په اوږدو کې په مذهبي لامل کاریدلې دي، هغه ژبې دي چې د سیاسي برلاسي په ترڅ کې د یوې ډلې د سیاسي اغراضو پرلامل کارېږي، دهغو ژبو په اندول چې پرهغو باندې خلک په عام او ورځني ژوند کې خبرې کوي زیاتې نـهٔ پاتې کـېـږي او ژر له منځه ځي، په لرغونو آریاني ژبو کې اوستا په کتـ مټ دریځ کې راغله، د مذهب لپاره کارېـده ځکه نو د پښتو او پارتی یا دري په اندول ژرله منځه لاړه. سانسکریت هم په عین برخلیک واوښتت، پالي هم داسې شوه چې د پراختیا لمنـه یې له بودستي تعلیماتو سره تړلې وه، عربي هم په غیرعربي هـېـوادو او د هند په نیمه وچه کې په همدغـهٔ لامل د خپل نفوذ پرپای باندې و درېـدله. ان چې په څنګ کې یې فارسي او دري او پښتو هم د خپلو سیاسي اغراضو په لامل له هندوستانـه ګډه شوې. ځکه نو دا د یوهٔ علمي تحلیل پایله ده چې د پورتنیو دوو عواملو (سیاسي او مذهبي) پربنسټ د نړۍ زیاتې ژبې له منځه تللې دي. پالي ژبه همداسې وه چې په یوه متروکه ژبه ووابښتله او ډېـر ژر له منځه لاړه، یوڅه چې ددغې ژبې په اړه باید ووایو هغه دا دي چې د پالي ژبې د له منځه تلو یو لامل د هغې شفاهي یا وَیني بڼه وه، که موږ پالي قانون چې د بودیزم له لومړنیو او مهمو آثارو څخه بلل کـېـږي په پام کې ونیسو، هغه هم ډېـره موده په شفاهي توګه ویل کـېـدله او تبلیغیدله، ملایانو او روحانیونو د هغـهٔ تقدس په همدې کې لیدهٔ چې باید هرڅوک هغه په یاد کړي، د دوی په اند د هغـهٔ بر او برکت هم په دغـهٔ رمزکې وو. دغه اوسنی قانون هم د بودا له مرګه ډېـر وروسته راټول شوی او تدوین شوی دی.

پالي شفاهي ادب په ټو له آسیا کې دومره پیاوړی دی چې ان له سانسکریت او نورو ژبو سره د خپل ستراهمیت له مخې د پرتلې وړ نـهٔ دی، پالي ژبه پیاوړې شفاهي زیرمه لري، شفاهي ادب او شعرونـه یې که څه هم زیاتره د بودیستی تعلیماتو تومنه له ځان سره لري خو ډېـربشکلي او په هنری لحاظ د ځانګړو ورتیاوو لرونکي دي. په ټوله آسیا کې په دغه برخه کې له پښتو ژبې پرته بله سیاله ژبه نـهٔ

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

لري، د پالي او پښتو له ګډو ځانګړنو څخه يوه همدا ده چې ويونکو يې د ليک لوست پرځای هرڅه په وَينې او شفاهي توګه سمبال کړي دي. بوديزم په يونان – باختري دوره کې خپله لوړتيا وسائله، دا چې د اشوکا په عصرکې وپنځول شو، دغه اوږده دوره د بودايي تعليماتو د شفاهي زده کړې او خپروني لپاره ډېره مهمه او د پاملرنې وړ دوره وه، ځکه نو موږ له دغه ټکي څخه انکار نـهٔ شو کولی چې پښتو او پالي د بوديزم په پراختيا او د وړتيا په پـېـژندنه کې د پاملرنې وړ ونده ترسره کړې ده، پښتو په ټوله پښتو نخوا کې او پالي بيا په هندوستان کې. موږ د ګندهارا تر پلازميني (تاکسيلا) پر شمال د پالي ژبې اثرات ډېـرلږ وينو، ځکه چې دغې خواته پښتو ترهرات او سيستان پورې په فعاله توګه د بوديزم په چوپړکې وه. دا چې د بوديستي تعليماتو په باره کې ډېـرڅه نـهٔ دي ليکل شوي، د هغـهٔ لامل همدا دی چې دغو تعليماتو ته تر زياتي اندازې په شفاهي بڼه کارشوی دی. د بوديزم د خوربـدو له لويو ځانګړنو څخه دا وه چې دغه روحانيت په هره سيمه او هـېـواد کې خپله سيمه ييزه بڼه او ځانګړتيا درلوده، په هره سيمه کې يې ځان د هغو خلکو له اند و ژوند سره پتليز کړ او په هره سيمه او هـېـواد کې يې د هغـهٔ هـېـواد پرخلکو باندې ځان د هغوي په ژبو او کلتوري ارزښتونو کې وځلاوهٔ، ځکه زموږ لپاره دا کومه د شک وړ خبره نـهٔ ده چې د بوديزم ډېـرتعليمات او له هغې ډلې (مليندا پنو) هم په پښتو ژبه د دوی لپاره ايجاد او د دوی په واک کې ورکړ شوی دی، دا ډول بـېـلـګی موږ نورې هم لرو، بوديزم په افغانستان کې له چينايي هغـهٔ سره توپير درلود، له هندي بويزم سره يو شان نـهٔ، ځکه خو ليکوال اوس په دی هم باوري دي چې د مليندا پنو اوسنی نسخه له چينايي نسخې سره هم د پاملرنې وړ توپيرلري، دوی وايي چې چينايي نسخه يې دومره اوږده او تفصيلي نـهٔ ده لکه دغه ژباره چې اوس زموږ په واک کې ده. بله دا چې بوديزم په باختريا (افغانستان) کې زيات په شفاهی بڼه تبليغ او ترويج شوی دی، او دا لړی ان تر کوشانيانو پورې همداسې را رســېـدلې ده، کنشکا په خپل وخت کې په خپله پلازمينـه (پوروشا پورا) اوسني پېښور کې د بوداپانو لويه شورا راوبلله چې يو هدف يې بيا هم د واحد بوديستي سيستم تنظيمول وو. کنشکا خپله که له يوې خوا بوديزم ته د زړهٔ له کومې پراختيا ورکړه ، په عين وخت کې يې ونـهٔ شو کولی د يونان- باختري تمدن له اغـېـزو ځان پريوهٔ کړي، همدا ول چې د يوناني تمدن په پام کې نيولوسره يې خپلو هلوځلو ته په ګندهار، کابل، کاپيسا او ترهندوکش ورهغه خوا ترختن او مرکزي آسيا پورې دوام ورکړ. بوديزم په دغه دوره کې نورهم وځليد او هراړخيز نفوذ يې په ټوله پښتونخوا سيستان، اراکوزيا،او غزنې پورې خپورشو، ننګرهار هډه، د غزني سردار تپه، باميان، کتواز، وازيخوا، ارګون، ګرديز، لوګر، کابل، کاپيسا په هراړخيزه توګه د بوديزم په لويو تعليمي اوتربيتي مرکزونو باندې واوښتل چې د اغـېـزو لړی يې ان تر اسلامي دورې پورې پرهمهغو بنسټونو باندې

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

راوغزیدله. پښتانــهٔ روښانیان لومړي مسلمان روحاني لارښونکي ول چې دوی اسلامي تعلیمات په منظمه توګه پرپښتو ژبه زموږ په واک کې راکړل، تر دوې دمخه چې دلته هرڅه روان ول، هغو هم یوازې شفاهي بڼه درلوده، چې دا خبره له موږ سره د پښتو پر اصالت باندې په بودایي دوره کې شهادت ورکوي او دا هغه احتمالي حقیقت دی چې موږهم کولی شو ووایو (ملیندا پنو) د ناګه سینا او باختري واکمن منادر (ملیندا) ترمنځ په شفاهي توګه په زړه پښتو کې ترسره شوې مذهبي او فلسفي خبرې دي، هغه خبرې چې موږ ته د هندي او نورو پوهانو له خوا ویل شوي او د هغوی د یوهٔ تلپاتي تحقیق په توګه تر موږ پورې را رســېــدلي دي .چې دلته یوه لنډه کتنــه ورته کوو:

نور بیا

ملیندا پنو او د زړې پښتو خبره

یادونه: قدرمنو لوستونکو! دا هم د ښاغلی رحمت آریا د آرشیف: لینک

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولـئ